

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

|                                                                                           |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Πρόλογος .....                                                                            | xiii      |
| Συντμήσεις.....                                                                           | xv        |
| <br>                                                                                      |           |
| <b>Κεφάλαιο 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ .....</b>                                      | <b>1</b>  |
| 1.1. Εισαγωγή.....                                                                        | 3         |
| 1.2. Ιστορική αναδρομή.....                                                               | 4         |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                                    | 10        |
| <br>                                                                                      |           |
| <b>Κεφάλαιο 2 ΟΡΙΣΜΟΣ – ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ – ΟΡΟΛΟΓΙΑ .....</b>                                   | <b>13</b> |
| 2.1. Ορισμός.....                                                                         | 15        |
| 2.2. Ταξινόμηση-Ορολογία .....                                                            | 17        |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                                    | 20        |
| <br>                                                                                      |           |
| <b>Κεφάλαιο 3 ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ – ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ .....</b>                        | <b>23</b> |
| 3.1. Επιδημιολογικά χαρακτηριστικά .....                                                  | 25        |
| 3.2. Επίπτωση, επιπολασμός .....                                                          | 26        |
| 3.3. Ο ρόλος της ηλικίας και του φύλου .....                                              | 26        |
| 3.4. Η επίδραση της γεωγραφικής περιοχής .....                                            | 28        |
| 3.5. Διαχρονική εξέλιξη των περιστατικών αναφυλαξίας.....                                 | 29        |
| 3.6. Θάνατοι-θνητότητα.....                                                               | 30        |
| 3.7. Παράγοντες κινδύνου .....                                                            | 31        |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                                    | 33        |
| <br>                                                                                      |           |
| <b>Κεφάλαιο 4 ΠΑΘΟΓΕΝΕΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ – ΠΑΘΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ .....</b>                         | <b>35</b> |
| 4.1. Παθογενετικοί μηχανισμοί.....                                                        | 37        |
| 4.1.1. Αναφυλακτικές αντιδράσεις τύπου I.....                                             | 37        |
| 4.1.2. Αναφυλακτικές αντιδράσεις απελευθέρωσης κυτταροκινών .....                         | 39        |
| 4.1.3. Μικτές αναφυλακτικές αντιδράσεις<br>(τύπου I και απελευθέρωσης κυτταροκινών) ..... | 40        |

|                                                                                                                               |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 4.1.4. Αναφυλακτικές αντιδράσεις απ' ευθείας ενεργοποίησης των μαστοκυττάρων ή διαμέσου ενεργοποίησης του συμπληρώματος ..... | 41        |
| 4.2. Αντισώματα .....                                                                                                         | 42        |
| 4.3. Κύτταρα .....                                                                                                            | 42        |
| 4.4. Μεσολαβητές .....                                                                                                        | 43        |
| 4.5. Παθοφυσιολογία .....                                                                                                     | 44        |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                                                                        | 47        |
| <b>Κεφάλαιο 5 ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ – ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ (ΕΚΛΥΤΙΚΟΙ ) ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ .....</b>                                                     | <b>49</b> |
| 5.1. Αιτιολογικοί παράγοντες .....                                                                                            | 51        |
| 5.2. Τροφική αλλεργία-Τροφική αναφυλαξία-Τροφικά αλλεργιογόνα .....                                                           | 54        |
| 5.2.1. Τροφική αλλεργία .....                                                                                                 | 54        |
| 5.2.2. Τροφική αναφυλαξία .....                                                                                               | 58        |
| 5.2.3. Τροφικά αλλεργιογόνα .....                                                                                             | 61        |
| 5.3. Αναφυλαξία από άσκηση .....                                                                                              | 65        |
| 5.4. Φαρμακευτική αλλεργία-Φαρμακευτική αναφυλαξία-Φαρμακευτικά αλλεργιογόνα .....                                            | 69        |
| 5.4.1. Φαρμακευτική αλλεργία-φαρμακευτική αναφυλαξία .....                                                                    | 69        |
| 5.4.2. Φαρμακευτικά αλλεργιογόνα .....                                                                                        | 72        |
| 5.5. Δηλητήριο υμενοπτέρων (μέλισσα, σφήκες) .....                                                                            | 82        |
| 5.6. Λάστιχο .....                                                                                                            | 85        |
| 5.7. Ανοσοθεραπεία .....                                                                                                      | 86        |
| 5.8. Άλλες αιτίες αναφυλαξίας .....                                                                                           | 88        |
| 5.9. Ιδιοπαθής αναφυλαξία .....                                                                                               | 91        |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                                                                        | 94        |
| <b>Κεφάλαιο 6 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ – ΣΥΜΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ .....</b>                                                                   | <b>99</b> |
| 6.1. Παράγοντες κινδύνου .....                                                                                                | 101       |
| 6.2. Συμπαράγοντες .....                                                                                                      | 104       |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                                                                        | 105       |

|                                                                                       |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Κεφάλαιο 7 ΚΛΙΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ – (ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑ–<br/>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ).....</b> | <b>107</b> |
| 7.1. Συμπτώματα – Ευρήματα.....                                                       | 109        |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                                | 118        |
| <br><b>Κεφάλαιο 8 ΔΙΑΓΝΩΣΗ.....</b>                                                   | <b>121</b> |
| 8.1. Ιστορικό.....                                                                    | 123        |
| 8.2. Κλινική (φυσική) εξέταση .....                                                   | 124        |
| 8.3. Δερματικές δοκιμασίες .....                                                      | 124        |
| 8.4. Εργαστηριακός έλεγχος ειδικών IgE αντισωμάτων ορού.....                          | 125        |
| 8.5. Δοκιμασία ενεργοποίησης βασεοφίλων.....                                          | 126        |
| 8.6. Προσδιορισμός-μέτρηση μεσολαβητικών ουσιών.....                                  | 126        |
| 8.6.1. Τρυπτάση.....                                                                  | 127        |
| 8.6.2. Ισταμίνη.....                                                                  | 129        |
| 8.6.3. Άλλες μεσολαβητικές ουσίες .....                                               | 129        |
| 8.7. Φαινότυποι και ενδότυποι της αναφυλαξίας .....                                   | 130        |
| 8.8. Διαγνωστική προσέγγιση.....                                                      | 132        |
| 8.9. Αλλεργιολογικός έλεγχος.....                                                     | 132        |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                                | 135        |
| <br><b>Κεφάλαιο 9 ΔΙΑΦΟΡΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ .....</b>                                        | <b>139</b> |
| 9.1. Χαρακτηριστικά διαφορικής διάγνωσης.....                                         | 141        |
| 9.2. Βαγοτονική αντίδραση.....                                                        | 143        |
| 9.3. Σύνδρομο ερυθρότητας/ερυθήματος/έξαψης .....                                     | 143        |
| 9.4. Καρκινοειδές σύνδρομο .....                                                      | 144        |
| 9.5. Φαιοχρωμοκύττωμα .....                                                           | 145        |
| 9.6. Άλλες αιτίες ερυθήματος.....                                                     | 145        |
| 9.7. Σύνδρομο μετά το γεύμα .....                                                     | 146        |
| 9.8. Μη οργανικά νοσήματα.....                                                        | 146        |
| 9.9. Διάφορα-άλλα νοσήματα.....                                                       | 148        |

|                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 9.10. Διαφορική διάγνωση περιεγχειρητικής αναφυλαξίας.....                       | 148 |
| 9.11. Νοσήματα/Σύνδρομο ενεργοποίησης των μαστοκυττάρων-<br>Μαστοκυττάρωση ..... | 149 |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                           | 154 |

## Κεφάλαιο 10 ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ..... 157

|                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------|-----|
| 10.1. Αντιμετώπιση αναφυλακτικού επεισοδίου .....                       | 159 |
| 10.2. Αδρεναλίνη.....                                                   | 165 |
| 10.2.1. Μηχανισμός δράσης .....                                         | 166 |
| 10.2.2. Δοσολογία και οδός χορήγησης .....                              | 167 |
| 10.2.3. Ανεπιθύμητες ενέργειες-ασφάλεια .....                           | 169 |
| 10.2.4. Έγκαιρη χορήγηση.....                                           | 169 |
| 10.2.5. Συσκευή Αυτοενιέμενης Αδρεναλίνης .....                         | 170 |
| 10.3. Θέση του ασθενούς.....                                            | 172 |
| 10.4. Χορήγηση οξυγόνου-αντιμετώπιση της αναπνευστικής δυσχέρειας.....  | 173 |
| 10.5. Χορήγηση υγρών-αντιμετώπιση της υπότασης και της καταπληξίας..... | 173 |
| 10.6. Χορήγηση γλυκαγόνης.....                                          | 174 |
| 10.7. Η <sub>1</sub> -αντιισταμινικά .....                              | 174 |
| 10.8. Κορτικοστεροειδή .....                                            | 174 |
| 10.9. Β <sub>2</sub> -αδρενεργικοί αγωνιστές.....                       | 175 |
| Σύνοψη κεφαλαίου .....                                                  | 176 |

## Κεφάλαιο 11 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΑΠΟΦΥΓΗ – ΠΡΟΛΗΨΗ ..... 179

|                                                                |     |
|----------------------------------------------------------------|-----|
| 11.1. Αντιμετώπιση μετά το επεισόδιο αναφυλαξίας.....          | 181 |
| 11.2. Τροφική αναφυλαξία .....                                 | 185 |
| 11.3. Φαρμακευτική αναφυλαξία.....                             | 187 |
| 11.3.1. Αντιβιοτικά β-λακτάμης.....                            | 188 |
| 11.3.2. Ασπιρίνη και Μη Στεροειδή Αντιφλεγμονώδη Φάρμακα ..... | 189 |
| 11.3.3. Χημειοθεραπευτικά φάρμακα.....                         | 189 |
| 11.3.4. Μονοκλωνικά αντισώματα και βιολογικοί παράγοντες ..... | 189 |
| 11.3.5. Περιεγχειρητικά φάρμακα .....                          | 190 |
| 11.3.6. Ραδιοσκιαγραφικές ουσίες .....                         | 190 |

|                    |                                                                   |     |
|--------------------|-------------------------------------------------------------------|-----|
| 11.4.              | Αναφυλαξία στο δηλητήριο των υμενοπτέρων .....                    | 191 |
| 11.5.              | Αναφυλαξία στο λάστιχο .....                                      | 192 |
| 11.6.              | Αναφυλαξία από άσκηση .....                                       | 193 |
| 11.7.              | Ανοσοθεραπεία .....                                               | 193 |
| 11.8.              | «Κρυφές» πηγές αλλεργιογόνων.....                                 | 193 |
| 11.9.              | Συσκευή αυτοεनिέμενης αδρεναλίνης-Εκπαίδευση .....                | 197 |
|                    | <i>Σύνοψη κεφαλαίου</i> .....                                     | 201 |
| <b>Κεφάλαιο 12</b> | <b>ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ</b> .....                             | 205 |
| 12.1.              | Βρέφη-μικρά παιδιά (0–2 ετών) .....                               | 207 |
| 12.1.1.            | Επιδημιολογία.....                                                | 207 |
| 12.1.2.            | Αίτια-εκλυτικοί παράγοντες .....                                  | 207 |
| 12.1.3.            | Παράγοντες κινδύνου.....                                          | 208 |
| 12.1.4.            | Διάγνωση-Κλινική εικόνα .....                                     | 208 |
| 12.1.5             | Διαφορική διάγνωση .....                                          | 211 |
| 12.1.6             | Αντιμετώπιση επεισοδίου αναφυλαξίας .....                         | 212 |
| 12.1.7.            | Χειρισμοί μετά την αντιμετώπιση του αναφυλακτικού επεισοδίου..... | 214 |
| 12.2.              | Παιδιά σχολικής ηλικίας.....                                      | 217 |
| 12.3.              | Έφηβοι .....                                                      | 218 |
| 12.4.              | Ηλικιωμένοι.....                                                  | 219 |
| 12.4.1.            | Επιδημιολογία.....                                                | 220 |
| 12.4.2.            | Αίτια-εκλυτικοί παράγοντες .....                                  | 220 |
| 12.4.3.            | Ιδιαιτερότητες της αναφυλαξίας στους ηλικιωμένους .....           | 220 |
| 12.5.              | Έγκυες .....                                                      | 222 |
| 12.5.1.            | Αίτια-εκλυτικοί παράγοντες .....                                  | 222 |
| 12.5.2.            | Κλινική εικόνα-Διάγνωση-Διαφορική Διάγνωση .....                  | 223 |
| 12.5.3.            | Αντιμετώπιση-Πρόληψη .....                                        | 225 |
| 12.6.              | Άτομα με καρδιαγγειακά νοσήματα.....                              | 225 |
| 12.7.              | Επαγγελματική αναφυλαξία .....                                    | 230 |
| 12.8.              | Αναφυλαξία και πανδημία COVID-19.....                             | 230 |
|                    | <i>Σύνοψη κεφαλαίου</i> .....                                     | 234 |

|                                                                                                           |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Κεφάλαιο 13 ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΘΕΜΑΤΑ – ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ .....</b>                                           | <b>239</b> |
| 13.1. Αναφυλαξία: Μύθοι και πραγματικότητα .....                                                          | 241        |
| 13.2. Παράγοντες κινδύνου για σοβαρή αναφυλακτική αντίδραση .....                                         | 242        |
| 13.3. Συνταγογράφηση συσκευής αυτοενιέμενης αδρεναλίνης .....                                             | 243        |
| 13.4. Μειωμένη-ανεπαρκής χρήση ή χορήγηση αδρεναλίνης/συσκευής<br>αυτοενιέμενης αδρεναλίνης.....          | 244        |
| 13.5. Συσκευές Αυτοενιέμενης Αδρεναλίνης:<br>Τι χρειάζεται να γνωρίζουμε-τι περιμένουμε στο μέλλον .....  | 245        |
| 13.6. Αδρεναλίνη: υπέρ και κατά για τις διάφορες μορφές χορήγησης.....                                    | 246        |
| 13.7. Υποδιάγνωση της αναφυλαξίας: παγίδες στη διάγνωση.....                                              | 247        |
| 13.8. Αναφυλαξία ανθεκτική στην αντιμετώπιση<br>(όταν η ενδομυϊκή χορήγηση αδρεναλίνης αποτυγχάνει) ..... | 250        |
| 13.9. Θανατηφόρος αναφυλαξία .....                                                                        | 252        |
| 13.10. Παραπομπή των ασθενών με αναφυλαξία στον Αλλεργιολόγο.....                                         | 253        |
| 13.11. Νεότερες κατευθυντήριες οδηγίες για την αναφυλαξία .....                                           | 254        |
| <i>Σύνοψη κεφαλαίου .....</i>                                                                             | <i>255</i> |
| <i>Βιβλιογραφία.....</i>                                                                                  | <i>257</i> |